

*Т. М. Полякова,
методист лабораторії методичного
забезпечення КЗ «Житомирський
ОШПО» ЖОР*

Вивчення російської мови і зарубіжної літератури в контексті Концепції «Нова українська школа»

Сучасний етап розвитку та модернізації української освітньої системи розглядає мовно-літературну освіту як один із пріоритетних напрямів процесу становлення нової української школи. Тому у процесі вивчення російської мови і зарубіжної літератури важливо орієнтуватися на реалізацію провідних вимог до викладання та формування ключових компетентностей, визначених Концепцією «Нова українська школа».

Вивчення російської мови і зарубіжної літератури у 2018/2019 навчальному році здійснюватиметься у 5-их – 9-их класах по модернізованим у 2017 році навчальним програмам. Викладання у 10-их класах буде здійснюватись за новими типовими навчальними програмами, затвердженими МОН України (наказ № 408 від 20 квітня 2018 року). В 11-их класах викладання мови та літератури проводиться відповідно до програм минулого навчального року.

Відповідно, при викладанні мови та літератури у 6-их – 9-их класах використовуватимуться підручники, за якими велось викладання у минулому навчальному році. У 10-их класах викладання буде здійснюватися за підручниками, які пройшли конкурсний відбір та схвалені МОН України у 2018 році (список підручників розміщено на сайті МОН України). Звертаємо увагу на те, що викладання російської мови у 5-их класах у 2018/2019 навчальному році буде здійснюватись за оновленими підручниками 2018 року видання.

Під час викладання мови і літератури пропонуємо звернути щільну увагу на формування у учнів таких важливих предметних компетентностей, як комунікативна та читацька, які з повним правом можна віднести до універсальних компетентностей, притаманних всім навчальним предметам і, в першу чергу, мові та літературі. Учителі повинні враховувати та забезпечувати розвиток цих компетентностей на всіх етапах шкільного навчання, починаючи з початкової ланки і закінчуючі старшою школою.

Комунікативна компетентність являє собою спроможність учня ставити та вирішувати певні типи комунікативних завдань: визначати мету комунікації, оцінювати ситуацію, враховувати наміри та засоби комунікації, бути готовим до зміни мовленнєвої поведінки. Урок російської мови передбачає навчання учнів здійснювати через спілкування в різних життєвих, професійних, побутових, навчальних ситуаціях тощо, створювати тексти з урахуванням конкретної ситуації спілкування. Урок літератури передбачає

навчально-діалогічну комунікацію читачів – вчителя та учнів – про прочитаний твір. Як на уроках мови, так і на уроках літератури потенціальні комунікативні можливості учнів формуються через активізацію їхусної та писемної мови.

Одним з найважливіших принципів комунікативно-діяльнісного підходу у викладанні російської мови є *практична орієнтація уроку*. Забезпечити омунікативну компетентність учнів можна тільки через організацію діяльнісного спілкування на кожному уроці по моделі учитель – учень, учень – учень. При цьому така робота повинна проводитись систематично на всіх етапах уроку. Чим більше запропонована ситуація подібна до реального спілкування, тим вона ефективніша. Ситуації спілкування, що пропонує вчитель, повинні бути цікавими учням конкретної вікової групи. Тільки у цьому випадку в учнів з'явиться бажання спілкуватись. Принцип *новізни* повинен пронизувати всі компоненти уроку: новізна мовленнєвих ситуацій, предмету спілкування, мовленнєвого партнера, умов спілкування тощо.

Для реалізації комунікативно спрямованого навчання на уроках російської мови пропонуємо для використання посібник «Лингвокраеведческий материал на уроках русского языка», підготовлений членами творчої групи вчителів російської мови шкіл Житомирської області Наталією Іванівною Дубицькою (Ємельчинська гімназія), Оленою Євгенівною Ємеліною (Житомирська ЗОШ № 1), Ніною Петрівною Овсійчук (Грозинська гімназія), Надією Леонідівною Павленко (Коростишівська гуманітарна гімназія № 5), Інною Анатолівною Гладун (Житомирська ЗОШ № 22), Оленою Іванівною Суховою (Нов.Волинська ЗОШ № 7) під загальною редакцією Т.М. Полякової., який видано Житомирським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти. Збірник розміщено на сайті Житомирського ОІППО у вільному доступі для вчителів.

Посібник являє собою збірник текстів лінгвокраєзнавчого характеру та передбачено для використання на уроках російської мови у 5-их – 9-их класах загальноосвітніх установ України. В основі збірника лежать матеріали, які знайомлять учнів з природою, історією, видатними людьми, пам'ятками архітектури Житомирщини тощо. Крім поглиблення та розширення краєзнавчих знань, матеріали збірника покликані допомогти учням в оволодінні лінгвістичними знаннями, передбаченними програмою з російської мови, формуванню основних мовленнєвих механізмів, тренування мовних та мовленнєвих умінь і навичок. Матеріали збірника розташовані по класах та передбачають комплексну роботу із запропонованими текстами.

Останнім часом одним із загальних питань сучасної освіти є використання *діалог* у як важливого засобу розвитку гуманітарного мислення, взаєморозуміння та спілкування. Художній твір як раз і являє собою предмет спілкування читачів. Тому на уроках літератури *комунікативною* основою є навчальний діалог про художній твір. Навчальний діалог читачів (як учнів, так і вчителя-читача) про прочитаний твір – це різноманіття взаємодоповнюючих поглядів школярів-читачів, читачів-співрозмовників. Це умова розвитку читацького розуміння, естетичного аналізу твору, читацького сприйняття

героїв твору, позиції автора твору та ін. Саме тому вчителям важливо досконало володіти методикою ведення діалогу, переосмислити комунікативну та діяльнісну логіку організації навчання на уроках літератури, роль вчителя та учнів на уроках аналізу художнього твору. Необхідно виховувати у школярів-читачів культуру сприйняття художнього твору, толерантного відношення до іншої думки, уміння самостійно розуміти та оцінювати прочитаний художній твір.

Читацька компетентність є важливішою з компетентностей, що формується впродовж всього терміну навчання дитини у школі. Читацька компетентність носить надпредметний, універсальний характер, забезпечує успішне засвоєння знань, умінь, навичок та формування компетентностей у контексті засвоєння будь-якої шкільної дисципліни. В основі грамотного, комунікативно-усвідомленого читання лежить процес сприйняття та активної переробки інформації. Саме тому навчання читанню передбачає сприйняття, засвоєння та інтерпретацію прочитаного. Для реалізації усіх можливостей читання на практиці вчителям треба проводити систематичну цілеспрямовану роботу щодо удосконалення у школярів читацьких навичок. При цьому процесом навчання учнів читанню повинні керувати вчителі всіх спеціальностей, хоча пріоритет в цій області належить, без сумніву, вчителям мови і літератури.

Оскільки основним принципом навчання читанню є неперервність цього процесу, саме в початковій школі проходить процес навчання читанню. Учителі основної ланки спрямовують цей процес, враховуючи, що основна його мета – читання для навчання, тобто учні повинні оволодіти основними прийомами читання, які б забезпечили розуміння прочитаного. В старших класах учні повинні володіти різними стратегіями читання, самостійно їх визначати в залежності від цілей читання та удосконалювати свої читацькі вміння.

Рекомендуємо ретельно вивчити систему роботи в цьому напрямі та широко обговорити теоретичні та практичні питання організації роботи щодо забезпечення комунікативної та читацької компетентностей на методичних об'єднаннях вчителів-мовників.

Список використаних джерел та літератури

1. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою.– Режим доступу:<http://mon.gov.ua>.
2. Мастер-класс «Возможности учебника литературы в формировании коммуникативной компетенции учащихся»– Режим доступа: <http://www.fsu-expert.ru/master-class/17-03-09.html>
3. Формированиеинформационно-коммуникативнойкомпетенции на урокахрусскогоязыка и литературы.–Режим доступа: http://rus.goruo.kostanay.kz/22/formir_komp_sch30.doc
4. Л.И.Тареева, Т.Н.Захарова. Литература. Активные методы обучения. Волгоград, 2008г.

5. Чирков О.С. Текстуальный, интертекстуальный, контекстуальный анализы / Олександр Чирков// Всесвітня література в серед. Навч. Закл. – 2004. – №6. – С. 42–44.
6. Недвецкая М.Н. Педагогические условия активизации читательской деятельности подростков в учебно-воспитательном процессе. – [Эл.ресурс]//URL:<http://nauka-pedagogika.com/pedagogika-13-00-16201/dissertaciya-pedagogicheskie-usloviya-aktivizatsii-chitatelskoy-deyatelnostipodrostkov-v-uchebno-vospitatelnom-protssesse#ixzz2uyEPNby0>
7. Учим успешному чтению: Пособие для учителя / Т.Г. Галактионова и др. – М., 2011 .
8. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий: Пособие для преподавателей. Спб.: КАРО, 2004-368с.
9. Современные образовательные технологии/ Сост. Хайрулдинов М.А., Аметова Э.Р., Хайрулдинов М.М.– Симферополь: Тарпан, 2003.–128 с.